

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ  
ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ**

**ԱՐՐԱՀԱՄ ԱՐՄԵՆԻ ԱՐՐԱՀԱՄՅԱՆ**

**ԵՎՐԱՍԻԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ  
ՀԱՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ.  
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆ**

ԺԲ.00.02 - «Հանրային իրավունք» մասնագիտությամբ իրավաբանական  
գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման  
ատենախոսության

**ՍԵՂՄԱԳԻՐ**

**ԵՐԵՎԱՆ-2018**

Ատենախոսության թեման հաստատվել է Եվրոպական կրթական տա-  
րածաշրջանային ակադեմիայի գիտական խորհրդում:

**Գիտական ղեկավար՝**

իրավաբանական գիտությունների  
դոկտոր, պրոֆեսոր  
**Աշոտ Հայկի Խաչատրյան**

**Պաշտոնական ընդդիմախոսներ՝**

իրավաբանական գիտությունների  
դոկտոր, պրոֆեսոր  
**Հրանուշ Հրանտի Հակոբյան**

իրավաբանական գիտությունների  
թեկնածու  
**Միքայել Արմենի Մինասյան**

**Առաջատար կազմակերպություն՝**

**ՀՀ ոստիկանության  
կրթահամալիրի ակադեմիա**

Ատենախոսության պաշտպանությունը կայանալու է 2018 թվականի դեկտեմբերի  
20-ին ժամը 14:30-ին ՀՀ ԲՈԿ-ի Իրավագիտության 041 մասնագիտական  
խորհրդի նիստում (0028, ք. Երևան, Կիլյան 8):

Ատենախոսությանը կարելի է ծանոթանալ ՀՀ պետական կառավարման  
ակադեմիայի գրադարանում:

Սեղմագիրն առաքված է 2018 թվականի նոյեմբերի 8-ին:

**Մասնագիտական խորհրդի գիտական  
քարտուղար, իրավաբանական  
գիտությունների թեկնածու, դոցենտ**

 **Տ.Ա. Ստեփանյան**

## ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ԸՆՀԱՆՈՒՐ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

**Ատենախոսության թեմայի արդիականությունը:** Եվրասիական տնտեսական միությանը Հայաստանի Հանրապետության անդամակցության հիմնահարցերն ունեն առանցքային նշանակություն, ինչը պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ միջազգային կազմակերպությունների վերաբերականության սահմանադրականացումն այլևս հանդիսանում է ժամանակակից իրավական համակարգի արդիականացման պահանջ, սահմանադրական իրողություն և մշակույթ:

Միաժամանակ, տնտեսական ինտեգրման նման գործընթացներին Հայաստանի Հանրապետության մասնակցությունն ինքնին ձեռք է բերում հանրային-իրավական և սոցիալ-քաղաքական նշանակություն, հատկապես սահմանադրական և միջազգային իրավունքների հարաբերակցության համատեքստում նոր առաջնահերթություններ հաղորդելու տեսանկյունից:

Ակնհայտ է, որ սկսած անցյալ դարաշրջանի 90-ական թվականներից հետխորհրդային տարածքում իրականացվեցին տարբեր ձևաչափի ինտեգրացիայի գործընթացներ՝ աշխարհաքաղաքական նոր իրողությունների հաշվառմամբ: Այս առումով, հատկանշական է այն, որ նախկին խորհրդային հանրապետություններում սոցիալ-տնտեսական և քաղաքական վերաինտեգրման գործընթացների ու դրանց զարգացման հեռանկարների վերաբերյալ հայեցակարգային մոտեցումները, ինչպես նաև այդ ոլորտի հիմնախնդիրների գիտական հետազոտությունները դիտարկվեցին սահմանադրական և միջազգային իրավունքների զարգացման արդիական հիմնահարցերից մեկը:

Միաժամանակ, կարևորելով Եվրասիական տնտեսական միության մասնակից պետությունների սահմանադրական իրավունքի և միջազգային իրավունքի զարգացումների նշանակությունը, անհրաժեշտ է նշել, որ դրանք ուղղված են ոչ միայն այդ միությանը պետությունների անդամակցության սահմանադրական հիմքերի վերլուծությանը, այլև այդ պետությունների ինքնիշխանության և միջազգային կազմակերպության վերաբերականության, ինչպես նաև Եվրասիական տնտեսական միության և անդամ պետությունների իրավական համակարգերի հարաբերակցության հիմնախնդիրների հետազոտությանը հատկապես սահմանադրական նոր կարգավորումների տեսանկյունից:

Անշուշտ, համապատասխան սահմանադրական նորմերի բացակայությունը կամ իրավական ոչ լիարժեք կարգավորումների պայմաններում որոշակի խոչընդոտներ կարող են առաջացնել Եվրասիական տնտեսական միության և մասնակից պետությունների իրավական համակարգերի ու համաձայնեցված իրավական քաղաքականության միջև օրգանական փոխգործակցության ապահովման առումով:

Մինևույն ժամանակ, Եվրասիական տնտեսական միությանը պետությունների անդամակցության սահմանադրական կարգավորումների բնույթը, մասնավորապես ներառական իրավական նորմերի նկատմամբ միջազգային նորմերի գերակայության պարագայում միջազգային պայմանագրերի իրավունքի ենթադրաբար զարգացումը

ինքնին կհանգեցնի նույն սահմանադրական սկզբունքների դերակատարության նվազմանը:

Եվրասիական տնտեսական միության անդամ պետությունների սահմանադրական դրոյթների առավել հատկանշական գծերից է այն, որ միջազգային կազմակերպություններում նրանց մասնակցության վերաբերյալ բոլոր երկրների սահմանադրությունները բովանդակում են համապատասխան նորմեր:

Վերոգրյալով պայմանավորված անհրաժեշտություն է առաջացել գիտական հետազոտության մակարդակով ուսումնասիրել հետխորհրդային երկրների միջպետական հարաբերությունների շրջանակում Եվրասիական տնտեսական միությանը Հայաստանի Հանրապետության անդամակցության սահմանադրական հիմքերի ու սկզբունքների նշանակության, միջազգային այդ կազմակերպություններում սահմանադրական կարգավորման հիմնախնդիրները, ներկայացնել առաջարկություններ այդ անդամակցության ոլորտում անհրաժեշտ ավելի արդյունավետ երաշխիքներ ապահովելու համար:

Չնայած այն հանգամանքին, որ ավանդական ժողովրդավարական երկրներում արդեն վաղուց ճանաչվել են վերպետական միջազգային կազմակերպություններին անդամակցության սահմանադրական կարգավորումների նշանակությունն ու անհրաժեշտությունը, այնուամենայնիվ, այդ ինստիտուտը մշտապես կարիք ունի փոփոխվելու և արդիականացվելու՝ կապված հասարակական-քաղաքական և տնտեսական գործընթացներում տեղի ունեցող զարգացումների հետ: Անշուշտ, Եվրասիական տնտեսական միության շրջանակներում պետության ինքնիշխանության և միջազգային կազմակերպության վերպետականության հարաբերակցության հիմնահարցերի ուսումնասիրությունը նոր պահանջներ է ներկայացնում պետության իրավական քաղաքականություն իրականացնող պետական մարմիններին՝ այդ միության իրավական համակարգի պահանջների պահպանման առումով:

Ատենախոսական հետազոտության արդիականությունը պայմանավորված է նաև այն հանգամանքով, որ Հայաստանի Հանրապետությունում 2015 թվականի սահմանադրական նոր կարգավորումներից հետո էլ ավելի անհրաժեշտ ու արդիական են դարձել պետության ինքնիշխանության և միջազգային կազմակերպությունների վերպետականության հարաբերակցության հիմնախնդիրների, այդ կազմակերպություններին Հայաստանի Հանրապետության անդամակցության սահմանադրական կարգավորումների հիմնահարցերի համալիր գիտական ուսումնասիրությունները, ոլորտում առկա խնդիրների վերհանումը և դրանց լուծման վերաբերյալ սահմանադրական զարգացումների նոր պահանջներից ելնելով առաջարկությունների ներկայացումը:

Եվրասիական տնտեսական միությանը Հայաստանի Հանրապետության մասնակցությունն իր էությանը կրում է սահմանադրական բնույթ, որը ենթադրում է, որ պետության և վերպետական միջազգային կազմակերպության միջև հարաբերությունների սահմանադրաիրավական կարգավորման հիմնախնդիրների հետազոտությունը ճեղք է բերել թե՛ տեսական և թե՛ գործնական մեծ կարևորություն ու նշանակություն, ինչով պայմանավորվել է ատենախոսության թեմայի ընտրությունը, նրա արդիականությունը և նշանակությունը:

**Թեմայի գիտական հետազոտման աստիճանը:** Ատենախոսության մեջ քննարկվել են այնպիսի հարցեր, որոնք այս կամ այն չափով արտացոլում են ստացել տարբեր հեղինակների աշխատություններում: Սակայն Եվրասիական տնտեսական միությանը Հայաստանի Հանրապետության մասնակցության սահմանադրական կարգավորման հիմնախնդիրներն առանձին համալիր գիտական քննարկման ու սահմանադրաիրավական վերլուծության առարկա չեն եղել, ինչը փորձ է արվել կատարել այս աշխատանքում:

**Հետազոտության նպատակը և խնդիրները:** Ատենախոսական հետազոտությունում նպատակ է դրվել իրավաբանական գիտության ընդհանուր տեսական դրույթների, հայրենական ու միջազգային փորձի ամփոփման, ինչպես նաև գոյություն ունեցող պրակտիկայի հիման վրա վերհանել Եվրասիական տնտեսական միությանը Հայաստանի Հանրապետության անդամակցության սահմանադրական կարգավորման հիմքերն ու հիմնախնդիրները, ինչպես նաև այնպիսի լուծումների առաջադրումը, որոնք հնարավորություն կստեղծեն բարձրացնել Եվրասիական տնտեսական միության որպես վերպետական միջազգային կազմակերպության գործունեության արդյունավետությունը, հետազոտել միջպետական ինտեգրման այդ գործընթացների շրջանակներում սահմանադրական սկզբունքները և դրանց նշանակությունը և այլն:

Հետազոտության նպատակին հասնելու համար հիմնականում առաջ են քաշվել հետևյալ խնդիրները.

- ուսումնասիրել միջազգային կազմակերպություններին Հայաստանի Հանրապետության անդամակցության սահմանադրական սկզբունքների և այլ ամրագրումների գործառույթային նշանակությունը ժամանակակից իրավաընկալման պայմաններում,

- հետազոտել Եվրասիական տնտեսական միության միջպետական ինտեգրման գործընթացների շրջանակներում Հայաստանի Հանրապետության անդամակցության հիմնախնդիրները,

- վերլուծել Հայաստանի Հանրապետության և մյուս անդամ պետությունների սահմանադրական իրավունքում Եվրասիական տնտեսական միության ակտերի նշանակությունը և անհրաժեշտությունը,

- սահմանադրաիրավական կարգավորումների արդիականացման պայմաններում հետազոտել Հայաստանի Հանրապետության և Եվրասիական տնտեսական միության իրավական համակարգերի հարաբերակցության հիմնախնդիրները,

- ուսումնասիրել Հայաստանի Հանրապետության ինքնիշխանության և Եվրասիական տնտեսական միության վերպետականության հարաբերակցության հիմնախնդիրները և դրանց լուծման հնարավորությունները,

- սահմանադրաիրավական և միջազգային իրավական հետազոտության ու պրակտիկայի վերլուծության հիման վրա վեր հանել Եվրասիական տնտեսական միությանը որպես վերպետական միջազգային կազմակերպության և այդ կազմակերպությանը Հայաստանի Հանրապետության անդամակցության սահմանադրականության հիմնախնդիրները և դրանց լուծումների ուսումնասիրությունը սահմանադրական արդարադատության պրակտիկայում:

**Հետազոտության օբյեկտը և առարկան:** Ատենախոսության հետազոտության օբյեկտ են հանդիսանում Եվրասիական տնտեսական միությանը Հայաստանի Հանրա-

պետության անդամակցության սահմանադրական կարգավորման հիմնախնդիրները և այդ կարգավորման կապակցությամբ առաջացող հարաբերությունների ամբողջությունը:

Հետազոտության առարկան են կազմում Եվրասիական տնտեսական միությանը Հայաստանի Հանրապետության անդամակցության սահմանադրական կարգավորման հիմքերը, միջազգային իրավական ակտերը, գիտական վերլուծությունները, պետության ինքնիշխանության և միջազգային կազմակերպությունների վերաբեռականության հարաբերակցության ոլորտում տիրող փաստացի վիճակը:

**Հետազոտության տեսական և նորմատիվ հիմքերը:** Հետխորհրդային երկրների տարածքում կազմավորված միջազգային տարածաշրջանային և ինտեգրման կազմակերպություններին պետությունների մասնակցության սահմանադրաիրավական կարգավորման, ինչպես նաև պետության ինքնիշխանության և միջազգային կազմակերպությունների վերաբեռականության հարաբերակցության հիմնախնդիրներին նվիրված գիտական հետազոտություններ իրականացվում են համեմատաբար վերջին տասնամյակում: Այնուամենայնիվ, Եվրասիական տնտեսական միության սահմանադրաիրավական և միջազգային իրավական հիմնախնդիրներին անդրադարձ են կատարվել հայրենական և արտասահմանյան հեղինակների, մասնավորապես՝ Ա.Ն.Բաբուրինի, Ա.Վ.Բարկովի, Ս.Վ. Բախինի, Կ.Ա. Բեկյաշևի, Գ.Բ.Դանիելյանի, Ա.Շ.Հարությունյանի, Վ.Գ.Վիշնյակովի, Ն.Ա.Վորոնցովայի, Տ.Ն.Ջաքեպինի, Ն.Կ.Իսինգարինի, Ա.Յա.Կապուտինի, Ա.Յու.Կաշկինի, Ի.Ա.Կուբատովի, Տ.Շ.Կոլմատովի, Ի.Ի.Լուկաշուկի, Բ.Գ.Մանովի, Ա.Ն.Մարիշևի, Ե.Գ.Մոխսեևի, Ա.Դ.Պրիմբետովի, Գ.Ա.Ռապոտի, Օ.Գ.Ռումյանցևի, Լ.Յու.Ռիխտիկովայի, Ն.Բ.Սյուսարի, Յու.Ա.Տիխոմիրովի և այլոց աշխատություններում:

Ատենախոսական հետազոտությունը նախապատրաստելիս հեղինակը հենվել է ինտեգրացիայի ընդհանուր տեսության, ինչպես նաև պետության ինքնիշխանության իրավական խնդիրներին նվիրված՝ Ա.Ա.Ավտոնոմովի, Ա.Վ.Բարկովի, Վ.Վ.Ժիգուլինի, Ա.Ա.Խաչատրյանի, Վ.Ս.Խիժնյակի, Ն.Տ.Վեդերնիկովի, Վ.Վ.Մամոնովի, Ս.Մ.Ստեպանենկոյի, Վ.Ա.Տրոիցկի, Օ.Վ.Շալսկի, Ե.Ն.Շուվալովի, Ա.Ի.Էլիմովի և այլոց գիտական աշխատությունների վրա:

Հետազոտության նորմատիվ հիմք են հանդիսացել Հայաստանի Հանրապետության, Եվրասիական տնտեսական միության մասնակից այլ պետությունների և արտասահմանյան երկրների Սահմանադրությունները, Եվրասիական տնտեսական միության մասին պայմանագրերը, Եվրասիական տնտեսական միության շրջանակում ընդունված միջազգային իրավական և այլ ակտերը:

Ժամանակակից հայրենական գիտության մեջ և պրակտիկայում դեռևս չի ձևավորել ամբողջական և միասնական տեսակետ Եվրասիական տնտեսական միությանը Հայաստանի Հանրապետության մասնակցության սահմանադրական ամրագրումների, միջազգային կազմակերպությունների վերաբեռականության սահմանադրականացման տեսանկյունից:

Միաժամանակ, սահմանադրական իրավունքի գիտության մեջ բավարար ուշադրություն չի դարձվել պետության ինքնիշխանության և միջազգային կազմակերպությունների վերաբեռականության, Եվրասիական տնտեսական միության իրավական համակարգի և այդ միությանը մասնակից պետությունների իրավական

քաղաքականության ձևավորման ու իրականացման վրա սահմանադրական նորմերի ներգործության հիմնախնդիրների հետազոտությանը:

Հետազոտության հիմնախնդիրների արդիականությունն ու ոչ բավարար ուսումնասիրությունը, դրանց գործնական նշանակությունը Հայաստանի Հանրապետության պետականության զարգացման համար մատնանշում են հետագա տեսական հետազոտությունների անհրաժեշտությանն այդ ոլորտում:

**Ատենախոսության մեթոդաբանական հիմքերը:** Հետազոտության ընթացքում օգտագործվել են ինչպես գիտական ուսումնասիրության տրամաբանական, վերլուծական, պատմական, ընդհանրացման, ինդուկտիվ և դեդուկտիվ մեթոդները, այնպես էլ մի շարք մասնավոր մեթոդներ՝ պատմական-իրավական և համեմատական իրավական վերլուծության: Նշված մեթոդների համակցված կիրառությունը հնարավորություն է տվել բացահայտել հետազոտության շրջանակներում կիրառվող հիմնական հասկացությունների բովանդակությունն ու առանձնահատկությունները, վեր հանել Եվրասիական տնտեսական միությանը Հայաստանի Հանրապետության մասնակցության սահմանադրական կարգավորումների ոլորտում առկա խնդրահարուց հարցադրումները և առաջարկել այդ հիմնահարցերի լուծման մոտեցումներ:

**Ատենախոսության գիտական նորույթը:** Հայաստանի Հանրապետությունում 2015 թվականի սահմանադրական նոր կարգավորումների համատեքստում առաջին անգամ իրավագիտական համալիր վերլուծության առարկա են դարձվում Եվրասիական տնտեսական միությանը Հայաստանի Հանրապետության անդամակցության սահմանադրական կարգավորման հիմնախնդիրները՝ առաջադրելով մի շարք հայեցակարգային մոտեցումներ, որոնք բխում են պետության ինքնիշխանության իրականացման և վերպետական միջազգային կազմակերպություններին Հայաստանի Հանրապետության մասնակցության բնույթից ու սահմանադրաիրավական նշանակու-թյունից:

Ատենախոսությունը ներկայիս իրավաքաղաքական իրողությունների և սահմանադրական ժամանակակից կարգավորումների վերլուծության արդյունքներով, որպես վերպետական միջազգային կազմակերպություն՝ Եվրասիական տնտեսական միությանը Հայաստանի Հանրապետության անդամակցության սահմանադրական ամրագրման հիմնախնդիրների և լուծման սահմանադրաիրավական մոտեցումների համալիր հետազոտություն է, որի հիման վրա փորձ է արվել ներկայացնել այդ ոլորտի կատարելագործմանն ուղղված կոնկրետ առաջարկություններ:

Աշխատանքի շրջանակներում վերլուծվել են միջազգային կազմակերպություններին Հայաստանի Հանրապետության անդամակցության սահմանադրական ամրագրման գործառույթային նշանակությունը ժամանակակից իրավաընկալման պայմաններում, բացահայտվել են Եվրասիական տնտեսական միության միջպետական ինտեգրման գործընթացներում սահմանադրական սկզբունքների և նորմերի դերն ու նշանակությունը, դրանց նորովի ընկալման ու կիրառության միտումները, ինչպես նաև ներկայացվել են Հայաստանի Հանրապետության՝ որպես ինքնիշխան պետության իրավական քաղաքականության և Եվրասիական տնտեսական միության իրավական համակարգի հարաբերակցության հիմնախնդիրները սահմանադրաիրավական կարգավորումների արդիականացման պայմաններում:

Աշխատանքի շրջանակներում նաև ուսումնասիրվել են Հայաստանի Հանրապետության ինքնիշխանության և Եվրասիական տնտեսական միության վերաբերականության հարաբերակցության հիմնախնդիրները սահմանադրական ժամանակակից կարգավորումների համատեքստում, Եվրասիական տնտեսական միության որպես վերաբերական միջազգային կազմակերպության սահմանադրաիրավական և միջազգային իրավական կարգավիճակի հիմնահարցերը, ինչպես նաև ներկայացվել են այդ միությանը Հայաստանի Հանրապետության անդամակցության սահմանադրականության և դրանց լուծման վերաբերյալ կառուցակարգային առաջարկություններ:

Աշխատանքում բացահայտվել են նաև միջազգային կազմակերպությունների վերաբերականության սահմանադրականացման հիմնախնդիրները և դրա զարգացման արդի միտումները 2015 թվականի սահմանադրական նոր կարգավորումների համատեքստում: Արդյունքում՝ կատարվել են տեսական եզրահանգումներ և ներկայացվել են հետազոտության առարկայի վերաբերյալ մի շարք գործնական առաջարկություններ:

**Պաշտպանության ներկայացվող դրույթները:** Ելնելով առաջադրված նպատակներից և դրանցից հետևող խնդիրներից՝ պաշտպանության են ներկայացվում հետևյալ հիմնական դրույթները.

1. Առենախոսությամբ հիմնավորված է այն դիրքորոշումը, ըստ որի՝ միջազգային կազմակերպություններին անդամակցությամբ Հայաստանի Հանրապետությունը պետք է հետապնդի սահմանադրական հետևյալ նպատակների իրագործումը. ա) բարիդրացիականություն, այսինքն՝ միջազգային կազմակերպության անդամ պետությունների հետ բարիդրացիական հարաբերությունների հաստատում՝ որպես պետության արտաքին քաղաքականության խաղաղ բնույթի դրսևորում, բ) փոխշահավետություն, այսինքն՝ միջազգային կազմակերպության շրջանակում բոլոր պետությունների հետ փոխադարձ ու շահավետ հարաբերությունների հաստատումը, գ) հայկական սփյուռքի հետ փոխկապվածություն, այսինքն, միջազգային կազմակերպության շրջանակում պետությունների հետ բարիդրացիական ու փոխշահավետ հարաբերություններում հայկական սփյուռքի հետ կապերի ամրապնդումն ու զարգացումն ունի ևս առանցքային նշանակություն:

2. Կարևորելով այն հանգամանքը, որ Հայաստանի Հանրապետության իրավական քաղաքականությունը Եվրասիական տնտեսական միության մասնակից պետությունների իրավական ընդհանուր քաղաքականության համատեքստում՝ կրում է համաձայնեցված բնույթ, ուղղված է ամրապնդելու երկրի տնտեսությունը, դրա ներդաշնակ զարգացումն ու մերձեցումը՝ օգտագործելով միասնականացված իրավական նորմերի կիրառման հիման վրա գործող տնտեսության կարգավորման համանման կամ համադրելի ու միատեսակ մեխանիզմներ, ինչպես նաև այն, որ այդ միության իրավական համակարգի համատեքստում Հայաստանի Հանրապետության իրավական քաղաքականության իրականացվում է ազգային օրենսդրության մոտարկման, ներդաշնակեցման և Եվրասիական տնտեսական միության իրավունքի շրջանակում միասնական իրավական ակտի ընդունման ձևերի միջոցով, որոնց յուրաքանչյուրի շրջանակում նախապատվությունը տալով այս կամ այն իրավական ակտին՝ Եվրասիական տնտեսական միության նպատակների, խնդիրների ու դրանց



կիրառման վերաբերյալ ընդհանուր մոտեցումների, ինչպես նաև իրավական քաղաքականության ուղղվածության ու միասնականության ապահովման հանգամանքների հաշվառմամբ, ատենախոսությամբ հիմնավորվում է հետևյալ դիրքորոշումը, որ Եվրասիական տնտեսական միության իրավական համակարգի համատեքստում Հայաստանի Հանրապետության իրավական քաղաքականությունը ընկալվում է որպես այդ համակարգի ձևավորման գործոն, որն ուղղված է Եվրասիական տնտեսական միության շրջանակներում համաձայնեցված սկզբունքների ու միասնական իրավական չափանիշների հիման վրա այդ միության ակտերի հետ Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության համապատասխանեցմանը, այդ թվում՝ ներդաշնակեցմանն ու մոտարկմանը, ներքին կապի ու համակարգվածության ապահովմանը:

3. Բացահայտելով Եվրասիական տնտեսական միության իրավական համակարգի որպես համալիր իրավական կատեգորիայի էությունը, որը ենթադրում է իրավական որոշակի տարրերի, երևույթների ու միջոցների ամբողջություն, որոնք ապահովում են Եվրասիական տնտեսական ինտեգրման զարգացումը և կարգավորում այդ գործընթացների հետ կապված հասարակական հարաբերությունները, հետազոտության արդյունքներով հիմնավորվել է, որ Եվրասիական տնտեսական միության միասնական իրավական համակարգի որպես Մաքսային միության և Միասնական տնտեսական տարածքում հասարակության իրավական կյանքի ու գործունեության կազմակերպական հենքի և օբյեկտիվ իրականության հիմքում ընկած են հետևյալ սկզբունքները. ա) ազգային օրենսդրության ներդաշնակեցում պահանջող օրենսդրության ոլորտների սահմանում, բ) համաձայնեցված սկզբունքների ու միասնական իրավական չափանիշների հիման վրա մասնակից պետությունների կողմից միասնական իրավական քաղաքականության իրականացում, գ) ազգային օրենսդրությունների համեմատական իրավական վերլուծությունների իրականացում՝ Եվրասիական տնտեսական միության ակտերին ազգային օրենսդրության համապատասխանեցման աստիճանի գնահատման առումով, դ) ազգային օրենսդրության նորմերի նկատմամբ միջազգային իրավունքի նորմերի ու սկզբունքների գերակայության երաշխավորում, ե) Եվրասիական տնտեսական միության ակտերի և ազգային օրենսդրության ակտերի միջև ներքին կապի ու համակարգվածության ապահովում:

4. Աշխատանքում հիմնավորվել է այն դիրքորոշումը, որ Եվրասիական տնտեսական միությանը Հայաստանի Հանրապետության անդամակցության հիմնախնդրի լուծումներն ունեն երկիմաստ նշանակություն, ինչը պայմանավորված է այն հիմնավորմամբ, որ այդ անդամակցությամբ Հայաստանի Հանրապետությունը ստանձնում է միջազգային պարտավորություններ, որոնք, մի կողմից, ամբողջությամբ պետք է համապատասխանեն Սահմանադրությանը, իսկ, մյուս կողմից, այդ պարտավորությունները պետք է ուղղված լինեն նույն միջազգային կազմակերպության խնդիրների ու նպատակների իրագործմանը:

5. Կարևորելով Եվրասիական տնտեսական միության շրջանակում Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության ներդաշնակեցման հիմքում ընկած են կազմակերպչական-իրավական որոշակի կառուցակարգերի գործառնական

նշանակությունը, որոնք կոչված են երաշխավորելու Հայաստանի Հանրապետության իրավական կանոնակարգումների միասնականության ապահովումը, աշխատանքում ատենախոսությունում բացահայտվել են՝ Եվրասիական տնտեսական միության օրենսդրությանը Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության համապատասխանեցման, մոտարկման, միասնականության ապահովման, իմպլեմենտացիայի, ինչպես նաև Եվրասիական տնտեսական միության դատական ակտերի և մասնակից պետությունների իրավական ակտերի որպես ինքնուրույն ընթացակարգային կառուցակարգերի էությունն ու գործնական կիրառության շրջանակները:

6. Ատենախոսությամբ հիմնավորվել է այն դիրքորոշումը, ըստ որի՝ Հայաստանի Հանրապետության ինքնիշխանության և միջազգային կազմակերպությունների վերպետականության հարաբերակցության շրջանակում պետության որևէ լիազորությունների փոխանցում չի կարող դիտարկվել որպես պետության ինքնիշխանությունից կամ դրա մի մասից հրաժարում, ինչը պայմանավորված է այն հիմնավորմամբ, որ, նման լիազորությունների փոխանցումը պայմանավորված է միջազգային ինտեգրման նոր բնույթի գործընթացներ իրականացնող վերպետական միջազգային կազմակերպությունների այնպիսի խնդիրների իրականացմամբ, որոնք ուղղված են ինչպես տվյալ միջազգային կազմակերպության պայմանագրային, այնպես էլ մասնակից պետությունների նպատակների ու խնդիրների իրագործմանը:

Միաժամանակ, բացահայտվել է այն մտեցումը, որ Հայաստանի Հանրապետությունը չի կարող մասնակիորեն իր ինքնիշխանությունը փոխանցել Եվրասիական տնտեսական միությանը, քանի որ ինքնիշխանությամբ օժտված է հենց միայն պետությունը: Սակայն, հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ տնտեսական ինտեգրման նպատակով պետության լիազորությունների ծավալը ժամանակի հետ ավելի է մեծանում, ուստի Հայաստանի Հանրապետությունը միասնական մաքսային կարգավորումների և տնտեսական ընդհանուր տարածքի ձևավորման նպատակով լիազորությունների որևէ մասը փոխանցվում է Եվրասիական տնտեսական միությանը, ինչը չի նշանակում պետության ինքնիշխանության իրավունքի զիջում:

7. Ատենախոսության մեջ հիմնավորվել է այն գաղափարը, որ Հայաստանի Հանրապետության միջազգային ինտեգրացիայի ժամանակակից գործընթացների և նոր սահմանադրական կարգավորումների համատեքստում վերպետական միջազգային կազմակերպությունը բնութագրվում է հետևյալ հատկանիշների ամբողջությամբ և նշանակությամբ՝ ա) այն իրենից ներկայացնում է նոր միջազգային իրավակարգ՝ ինքնուրույն իրավական համակարգով և առանձնահատուկ իրավասության շրջանակով, բ) այդ կազմակերպությանը մասնակից պետությունները փոխանցում են որոշակի ոլորտի իրենց լիազորությունները տվյալ միջազգային կազմակերպության կանոնադրային և մասնակից պետությունների նպատակների ու խնդիրների իրագործմանը, գ) անկախ պետությունների կամարտահայտությունից կազմակերպությունը կարող է ձայների մեծամասնությամբ ընդունել որոշումներ, որոնք պարտադիր են կատարման նույն մասնակից պետությունների կողմից, դ) այդ որոշումները պետք է հանդիսանան պարտադիր կատարման ենթակա բոլոր այն անձանց կողմից, որոնք գտնվում այս կամ այն անդամ պետության իրավազորության տակ, ե) այդ կազմակերպություններն

ստեղծվում են միայն ժողովրդի անմիջական կամարտահայտման (հանրաքվեի) արդյունքում:

**8.** Միաժամանակ, կարևորելով Հայաստանի Հանրապետությունում վերպետական կազմակերպությանը պետության լիազորության ուղղակիորեն փոխանցման սահմանադրական արգելքի հաղթահարման անհրաժեշտությունը, աշխատանքում հիմնավորվել են հետևյալ դիրքորոշումները, որ. ա) պետության ինքնիշխանությունից կամ դրա մի մասից հրաժարում կարող է իրականացվել է միայն ժողովրդի կամարտահայտման արդյունքում՝ հանրաքվեի միջոցով (Սահմանադրության 205-րդ հոդվ., մաս 1), բ) Եվրասիական տնտեսական միության օրինակով Հայաստանի Հանրապետությունը այդ միության կազմում իր անդամակցության դադարման գործընթացը կարող է նախաձեռնել ցանկացած պահի, ինչը դիտարկվում է որպես պետությունների ինքնիշխանությունը սկզբունքի հարգման իրավական հիմք, գ) Եվրասիական տնտեսական միությանն անդամակցությունն ինքնին կրում է տնտեսական բնույթ, և միայն հետևանքներն ունեն սահմանադրաիրավական նշանակություն:

**9.** Հետազոտության արդյունքներով հիմնավոր է համարվել հետևյալ դիրքորոշումը, ըստ որի՝ Եվրասիական տնտեսական միությանը Հայաստանի Հանրապետության անդամակցությունը չի կարող հանգեցնել մարդու և քաղաքացու իրավունքների ու ազատությունների որևէ ձևով սահմանափակմանը, քանի որ առկա են ՀՀ Սահմանադրության նորմերի բովանդակությունից բխող սահմանադրական հետևյալ հստակ պահանջները. ա) պետության ինքնիշխանության երաշխավորումը, բ) պետությունների հետ միջազգային հարաբերություններում բարիդրացիականության ու փոխշահավետության հաստատումը, գ) մարդու և քաղաքացու իրավունքների ու ազատությունների միայն այնպիսի հնարավոր սահմանափակումների նախատեսումը, որոնք չեն կարող գերազանցել միջազգային պայմանագրերով սահմանված սահմանափակումներին, դ) Հայաստանի Հանրապետության և իր իրավազորության տակ գտնվող իրավաբանական ու ֆիզիկական անձանց համար Եվրասիական տնտեսական միության մարմինների ակտերի գործողության շրջանակը սահմանափակվում է այդ ակտերի Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության շրջանակներում:

**10.** Աշխատանքում հետազոտության արդյունքներով հիմնավորվել է հետևյալը, որ ՀՀ Սահմանադրության 1, 5, 13, 55, 61, 81-րդ և այլ հոդվածներով ամրագրված դրույթների համակարգային վերլուծության համատեքստում Եվրասիական տնտեսական միությանը Հայաստանի Հանրապետության անդամակցությունը և այդ անդամակցությամբ պայմանավորված պետության ինքնիշխանության սահմանափակումներն իրավաչափ են այն դեպքում, եթե միաժամանակ կարող են պահպանվել հետևյալ պայմանները, որ. ա) այդ անդամակցությունը և դրա հետ կապված պետության ինքնիշխանության սահմանափակումը չպետք է հակասեն սահմանադրական կարգի հիմունքներին, բ) այդ անդամակցության հետ կապված պետության ինքնիշխանության սահմանափակումը չպետք է հանգեցնեն մարդու և քաղաքացու իրավունքների ու ազատությունների սահմանափակմանը, գ) այդ անդամակցությունը պետք է ձևակերպվի միջազգային պայմանագրի ձևով և իրավական

բոլոր ընթացակարգերին ու կառուցակարգերին համապատասխան լինի պատշաճ ընդունված և վավերացված:

**11.** Սահմանադրական նորմերի համակարգային վերլուծության արդյունքներով հիմնավոր է համարվել հետևյալ առաջարկության կարևորությունը, որ՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության «Սահմանադրական կարգի հիմունքները» գլխի 13-րդ հոդվածն անհրաժեշտ է լրացնել նոր 2-րդ մասով հետևյալ բովանդակությամբ՝ «Պետությունը միջազգային իրավունքի հիման վրա այլ պետությունների հետ կարող է մասնակցել միջազգային վերպետական կազմակերպություններին և դրանց մարմինների ստեղծմանը՝ միջազգային պայմանագրերին համապատասխան փոխանցելով իր լիազորությունների մասը, եթե դա համապատասխանում է իր ազգային շահերին»:

**Ատենախոսության գիտատեսական ու գործնական նշանակությունը:**

Ատենախոսության գիտատեսական ու գործնական նշանակությունը կարևորվում է նրանով, որ դրանում կատարված վերլուծությունների արդյունքում արված եզրահանգումները կարող են օգտագործվել «Սահմանադրական իրավունք», «Եվրոպական տնտեսական միության իրավունք» դասընթացներում ու հետագա գիտական հետազոտություններում, ինչպես նաև բոլոր այն դասընթացներում, որոնց հետազոտության առարկան որևէ կերպ առնչվում է հետազոտության առարկայի հետ:

Միաժամանակ, առկա հիմնախնդիրների առնչությամբ կատարված վերլուծությունները, ներկայացված առաջարկություններն ու դրանց կապակցությամբ բերված հիմնավորումները կարող են նպաստել իրավաստեղծ գործունեության իրականացմանը՝ ՀՀ Սահմանադրության հենքի վրա միջազգային կազմակերպություններին Հայաստանի Հանրապետության անդամակցության սահմանադրական ամրագրման ոլորտում բարեփոխումների ընթացքում, ինչպես նաև օրենսդրական մեկնաբանությունների, կրթական, մեթոդական ու գիտագործնական նյութերի և գրականության մշակմանն ու նախընտրելի իրավական մշակույթի ձևավորմանը:

**Հետազոտության արդյունքների փորձարկումը:**

Ատենախոսությունը պատրաստվել է Եվրոպական համալսարանում, որտեղ ներկայացվել են զեկույցներ, գիտական հոդվածներ, հետազոտություններ, կազմակերպվել են քննարկումներ, կլոր սեղաններ ու խորհրդակցություններ: Աշխատանքի հիմնական դրույթներն արտացոլված են հրատարակված մենագրությունում և գիտական մի շարք հոդվածներում, տարբեր խորհրդաժողովների, գիտաժողովների սեմինարների և տարատեսակ այլ ձևաչափերով կազմակերպված քննարկումների ընթացքում ներկայացված ելույթներում, զեկույցումներում ու այլ աշխատանքներում:

**Ատենախոսության կառուցվածքը:**

Ատենախոսությունը բաղկացած է բովանդակությունից, ներածությունից, երեք գլուխներից, դրանցում ներառված ութ ենթագլուխներից, եզրակացությունից և օգտագործված գրականության ցանկից:

**ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ**

**Ներածության** մեջ հիմնավորված է թեմայի արդիականությունը, ներկայացված են թեմայի գիտական մշակվածության աստիճանը, հետազոտության օբյեկտը, առարկան, նպատակը և խնդիրները, ատենախոսության մեթոդաբանական, տեսական, իրա-

վական հիմքը, գիտական նորույթն ու պաշտպանության ներկայացվող դրույթները, ատենախոսության տեսագործնական նշանակությունը, արդյունքների փորձարկումը և ատենախոսության կառուցվածքը:

Ատենախոսության առաջին գլուխը՝ «**Միջազգային կազմակերպություններին Հայաստանի Հանրապետության անդամակցության սահմանադրական ամրագումը. տեսական-իրավական վերլուծություն»**», բաղկացած է երկու ենթագլխից:

**Առաջին ենթագլխում** («Միջազգային կազմակերպություններին Հայաստանի Հանրապետության անդամակցության սահմանադրական ամրագրման նշանակությունը և անհրաժեշտությունը. համեմատական իրավական հետազոտություն») բացահայտվում են միջազգային կազմակերպություններին պետությունների անդամակցության սահմանադրաիրավական շարժառիթները: Միաժամանակ, ատենախոսը սահմանադրական ամրագրումների համակարգային վերլուծությունից կարևորում է, որ նման կազմակերպություններին Հայաստանի Հանրապետության անդամակցությունն ինքնին ընկալվում է ոչ միայն միջազգային իրավունքի նորմերով ստանձնած պարտավորությունների անշեղորեն կատարում, այլև՝ այնպիսի նպատակների իրագործում, ինչպիսին են՝ բարիդրացիականությունը, փոխշահավետությունը, հայկական սփյուռքի հետ փոխկապվածությունը:

**Երկրորդ ենթագլխում** («Եվրասիական տնտեսական միությանը պետությունների մասնակցության սահմանադրական կարգավորման հիմնահարցերը») հեղինակը Եվրասիական տնտեսական միության մասնակից պետությունների սահմանադրական նորմերի համակարգային և համեմատական իրավական վերլուծության արդյունքների խորապատկերում նկատում է, որ թեև Սահմանադրությունը չի պարունակում կոնկրետ Եվրասիական տնտեսական միությանը պետությունների անմիջական մասնակցության հիմքեր, երաշխիքներ և մեխանիզմներ, այդուհանդերձ, չի բացառում, որ ինտեգրման զարգացման արդյունքում պետությունների միջև նման իրավական համագործակցությունը կարող է հանգեցնել համադաշնային պետության ստեղծմանը, ինչպես օրինակ, դա իրականացվել է Եվրոպական միության երկրների փորձով: Եվ այդ հիմնավորմամբ պայմանավորված հեղինակը գտնում է, որ սահմանադրական զարգացումների համատեքստում վերպետական կազմակերպություններին մասնակցության և դրանց մարմինների ստեղծման սահմանադրական ամրագրումներով անհրաժեշտ է սահմանել, որ պետությունները միջազգային պայմանագրերին համապատասխան կարող են փոխանցել իրենց լիազորությունների մի մասը, եթե դա համապատասխանում է իրենց ազգային շահերին:

Ատենախոսության երկրորդ գլուխը՝ «**Հայաստանի Հանրապետության և Եվրասիական տնտեսական միության իրավական քաղաքականության հարաբերակցության հիմնահարցերը սահմանադրական իրավունքի համակարգի արդիականացման պայմաններում**» վերտառությամբ, բաղկացած է երեք ենթագլխից:

**Առաջին ենթագլխում** («Եվրասիական տնտեսական միության իրավունքը Հայաստանի Հանրապետության և մյուս անդամ պետությունների սահմանադրական իրավունքի համակարգում») հեղինակը անդադառնում է Եվրասիական տնտեսական միության գործունեության արդյունավետության բարձրացմանն ուղղված սահմանադրաիրավական կարգավորումների հիմնախնդրին, առանձնացնելով հետևյալը, որ

իրավական ակտերի աստիճանակարգվածության սահմանումը կարևորվում է հենց Եվրասիական տնտեսական միության իրավական համակարգում դրանց դերի ու նշանակության որոշման տեսանկյունից, իսկ այդ ակտերի իրագործման կազմակերպարավական կառուցակարգերը պետք է ուղղված լինեն ազգային իրավական ակտերի ներդաշնակեցմանը (մերձեցմանն ու միասնականացմանը) և վերջիններիս՝ Եվրասիական տնտեսական միության ակտերին համապատասխանեցմանը:

**Երկրորդ ենթապլյան** («Եվրասիական տնտեսական միության ակտերը Հայաստանի Հանրապետության իրավական համակարգում. հարաբերակցության հիմնախնդիրները սահմանադրարավական կարգավորումների արդիականացման պայմաններում») անդրադառնալով սահմանադրական իրավունքի և միջազգային իրավունքի փոխգործակցության հիմնախնդրին, նկատում է, որ՝ ի տարբերություն ՀՀ Սահմանադրության 2005 թվականի խմբագրության, երկրի իրավական համակարգի կազմում բացակայում է միջազգային իրավունքի համընդհանուր ճանաչված սկզբունքների ու նորմերի ներառման հանգամանքը, ինչը սակայն չի ենթադրում, որ Հայաստանի Հանրապետությունը այդ նույն սկզբունքների ու նորմերի հիման վրա չի կրում պարտավորություն: Այդ սկզբունքները, ի վերջո, համընդհանուր ու հանրաճանաչ նշանակություն ունեն: Միաժամանակ, հաշվի առնելով այն, որ, եթե Հայաստանի Հանրապետության տարածքում Եվրասիական տնտեսական միության ակտերի նկատմամբ առաջնահերթությամբ օժտված է ՀՀ Սահմանադրությունը, իսկ իրավական նորմերի աստիճանակարգությանը համապատասխան այդ ակտերն ունեն գերակայություն ազգային օրենքների նկատմամբ, ապա Հայաստանի Հանրապետության կողմից վավերացված Եվրասիական տնտեսական միության ակտերը չպետք է հակասեն Սահմանադրությանը, ինչը նշանակում է, որ այդ ակտերով ստանձնած միջազգային պարտավորությունները նույնպես համապատասխանում են Սահմանադրությանը:

**Երրորդ ենթապլյան** («Հայաստանի Հանրապետության իրավական քաղաքականության հիմնախնդիրները Եվրասիական տնտեսական միության իրավական համակարգի շրջանակում») Եվրասիական տնտեսական միության իրավական համակարգի համատեքստում հետազոտության են ենթարկվում Հայաստանի Հանրապետության իրավական քաղաքականության հիմնախնդիրները, մասնավորապես, այդ քաղաքականությունը դիտարկելով որպես իրավական այնպիսի համակարգի ձևավորման գործոն, որն ուղղված է Եվրասիական տնտեսական միության շրջանակներում համաձայնեցված սկզբունքների ու միասնական իրավական չափանիշների հիման վրա այդ միության ակտերի հետ Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության համապատասխանեցմանը, այդ թվում՝ ներդաշնակեցմանն ու մոտարկմանը, ներքին կապի ու համակարգվածության ապահովմանը: Ընդ որում, Եվրասիական տնտեսական միության իրավունքի շրջանակում ազգային օրենսդրության հետ հնարավոր հակասությունները բացառելու նպատակով հեղինակը անհրաժեշտ է համարում սահմանել Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրության ներդաշնակեցման կազմակերպչական-իրավական որոշակի կառուցակարգեր և սկզբունքներ, այդ թվում՝ ազգային օրենսդրության ներդաշնակեցում պահանջող օրենսդրության ոլորտների սահմանում, համաձայնեցված սկզբունքների ու միասնական իրավական չափանիշների հիման վրա մասնակից պետությունների կողմից միասնական իրավա-

կան քաղաքականության իրականացում, ազգային օրենսդրությունների համեմատական իրավական վերլուծությունների իրականացում և այլն, որոնք կոչված են երաշխավորելու Հայաստանի Հանրապետության իրավական կանոնակարգումների միասնականության ապահովումը:

Ատենախոսության երրորդ գլուխը՝ «**Հայաստանի Հանրապետության ինքնիշխանության և Եվրասիական տնտեսական միության վերաբերականության հարաբերակցության հիմնախնդիրները սահմանադրական ժամանակակից կարգավորումների համատեքստում**» վերտառությամբ, բաղկացած է երեք ենթագլխից:

**Առաջին ենթագլխում** («Հայաստանի Հանրապետության ինքնիշխանության և Եվրասիական տնտեսական միության վերաբերականության հարաբերակցության հիմնախնդիրները սահմանադրական ժամանակակից կարգավորումների համատեքստում») հեղինակը անդրադառնում է պետության ինքնիշխանության և վերաբերական միջազգային կազմակերպություններին պետության անդամակցության հարաբերակցության հիմնախնդիրներին ու դրանց լուծումներին: Ընդհանրացնելով այդ հիմնախնդիրների հետազոտության արդյունքները հեղինակը գտնում է, որ Հայաստանի Հանրապետության ինքնիշխանության և միջազգային կազմակերպությունների վերաբերականության հարաբերակցության շրջանակում պետության որևէ լիազորությունների փոխանցում չի կարող դիտարկվել որպես պետության ինքնիշխանությունից կամ դրա մի մասից հրաժարում, ինչը պայմանավորված է այն հիմնավորմամբ, որ ինքնիշխանությամբ օժտված է հենց միայն պետությունը: Միաժամանակ, հեղինակն արձանագրում է, որ Հայաստանի Հանրապետության միջազգային ինտեգրացիայի ժամանակակից գործընթացների և նոր սահմանադրական կարգավորումների համատեքստում վերաբերական միջազգային կազմակերպությունը բնութագրվում է որոշակի հատկանիշների ամբողջությամբ և նշանակությամբ՝ ա) այն իրենից ներկայացնում է նոր միջազգային իրավակարգ՝ ինքնուրույն իրավական համակարգով և առանձնահատուկ իրավասության շրջանակով, բ) այդ կազմակերպությանը մասնակից պետությունները փոխանցում են որոշակի ոլորտի իրենց լիազորությունները տվյալ միջազգային կազմակերպության կանոնադրային և մասնակից պետությունների նպատակների ու խնդիրների իրագործմանը, գ) անկախ պետությունների կամարտահայտությունից կազմակերպությունը կարող է ընդունել որոշումներ, որոնք պարտադիր են կատարման նույն մասնակից պետությունների և այն անձանց կողմից, որոնք գտնվում այս կամ այն անդամ պետության իրավազորության տակ:

**Երկրորդ ենթագլխում** («Եվրասիական տնտեսական միությունը որպես վերաբերական միջազգային կազմակերպություն. սահմանադրաիրավական և միջազգային իրավական հետազոտություն») վերլուծաբար քննարկվում են Եվրասիական տնտեսական միության որպես վերաբերական միջազգային կազմակերպության դերն ու նշանակությունը ՀՀ Սահմանադրության 116–րդ հոդվածի 1–ին մասի 3–րդ կետի և 205–րդ հոդվածի 1–ին մասի կարգավորումների համատեքստում, որն օժտված է այդ կազմակերպություններին բնորոշ այնպիսի հատկանիշներով, ինչպիսիք են՝ մասնակից պետությունների և նրանց իրավազորության տակ գտնվող իրավաբանական ու ֆիզիկական անձանց կողմից պարտադիր կատարման ենթակա ակտերի ընդունման իրավասությունը, այդ միության մարմինների կողմից ձայների

մեծամասնությամբ որոշումների ընդունման իրավասությունը՝ առանց հաշվի առնելու որևէ պետության կամարտահայտությունը: Ընդ որում, ըստ հեղինակի պնդմամբ, Եվրասիական տնտեսական միությունն ու դրա իրավական համակարգն օժտված են առանձնահատուկ և ինքնուրույն իրավական համակարգով, որի նորմերը կարգավորում են այդ միության շրջանակներում տնտեսական ինտեգրման գործընթացների ընթացքում ծագող հասարակական հարաբերությունները, սահմանում են մասնակից պետությունների լիազորությունների ու իրավասության, ինչպես նաև նրանց իրավազորության տակ գտնվող ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց իրավունքների ու պարտականությունների շրջանակները, պատասխանատվության միջոցներն ու մեխանիզմները:

**Երրորդ ենթագլխում** («Եվրասիական տնտեսական միությանը Հայաստանի Հանրապետության անդամակցության սահմանադրականության հիմնախնդիրները և դրանց լուծումները սահմանադրական արդարադատության պրակտիկայում») հետազոտության են ենթարկվում Եվրասիական տնտեսական միությանը Հայաստանի Հանրապետության անդամակցության սահմանադրականության հիմնախնդիրները: Հետազոտության արդյունքների հիման վրա, ըստ հեղինակի, այդ անդամակցության հիմնախնդրի լուծումներն ընկալվում են երկիմաստ նշանակությամբ, որ մի դեպքում, Հայաստանի Հանրապետությունը ստանձնում է միջազգային պարտավորություններ, որոնք ամբողջությամբ պետք է համապատասխանեն Սահմանադրությանը, իսկ, մեկ այլ դեպքում, այդ պարտավորությունները պետք է ուղղված լինեն նույն միջազգային կազմակերպության խնդիրների ու նպատակների իրագործմանը: Միաժամանակ, ՀՀ Սահմանադրության 1, 5, 13, 55, 61, 81-րդ և այլ հոդվածներով ամրագրված դրույթների համակարգային վերլուծության արդյունքների հիման վրա հեղինակը գտնում է, որ նման անդամակցությունը կամ անդամակցությամբ պայմանավորված պետության ինքնիշխանության սահմանափակումներն իրավաչափ են այն դեպքում, եթե միաժամանակ կարող են պահպանվել հետևյալ պայմանները. ա) Եվրասիական տնտեսական միությանը Հայաստանի Հանրապետության անդամակցությունը և դրա հետ կապված պետության ինքնիշխանության սահմանափակումը չպետք է հակասեն սահմանադրական կարգի հիմունքներին, բ) Եվրասիական տնտեսական միությանը Հայաստանի Հանրապետության անդամակցությունը և դրա հետ կապված պետության ինքնիշխանության սահմանափակումը չպետք է հանգեցնեն մարդու և քաղաքացու իրավունքների ու ազատությունների սահմանափակմանը, գ) Եվրասիական տնտեսական միությանը Հայաստանի Հանրապետության անդամակցությունը պետք է ձևակերպվի միջազգային պայմանագրի ձևով և իրավական բոլոր ընթացակարգերին ու կառուցակարգերին համապատասխան լինի պատշաճ ընդունված և վավերացված:

**Եզրակացության** մեջ ընդգրկված են հետազոտության հիմնական արդյունքները և հեղինակի եզրահանգումները, որոնք ամփոփ հանգում են հետևյալին.

1) պետության արտաքին քաղաքականությունը պետք է իրականացվի միջազգային իրավունքի նորմերի հիման վրա, ինչը նշանակում է, որ Հայաստանի Հանրապետությունը միջազգային կազմակերպություններին անդամակցելիս պարտավոր է ղեկավարվել և անշեղորեն կատարել միջազգային իրավունքի նորմերով ստանձնած պարտավորությունները,



2) միջազգային կազմակերպություններին անդամակցությամբ Հայաստանի Հանրապետությունը հավական սփյուռքի հետ կապերի համակողմանի զարգացումն ապահովելու միջոցով պետք է հետապնդի ոչ միայն արտաքին քաղաքականության ընդհանուր նպատակների իրագործում, այլև միջազգային իրավունքի նորմերի հիման իրականացնի ազգային ու իրավական արժեքաբանական նշանակություն ունեցող հայապահպանությանն ուղղված քաղաքականություն,

3) Հայաստանի Հանրապետությունը կարող է անդամակցել ինչպես այն միջազգային կազմակերպություններին, որոնց կանոնադրական խնդիրներն ուղղված են պետությունների միջև ընդհանուր բնույթի համագործակցության ապահովմանը, այնպես էլ այն կազմակերպություններին, որոնք օժտված են վերպետականության տարրերով,

4) Հայաստանի Հանրապետությունը չի կարող անդամակցել միջազգային այն կազմակերպություններին և հետևաբար, վավերացնել այն միջազգային պայմանագրերը, որոնք նախատեսում են Հայաստանի Հանրապետության անդամակցություն միջազգային կազմակերպությանը, եթե դրանք հակասում են ՀՀ Սահմանադրությանը, ինչը ենթադրում է որ Հայաստանի Հանրապետության՝ միջազգային կազմակերպություններին անդամակցելու կամ մասնակցելու իրավասությունը պայմանավորված չէ միայն հիշատակված սահմանադրական նորմերի առկայությամբ:

5) անհրաժեշտ է նկատել, որ Եվրասիական տնտեսական միության երկրների սահմանադրություններով այդպես էլ չի սահմանվում միջազգային կազմակերպություններին պետությունների անդամակցության հիմքերն ու երաշխիքները, որոնց առկայությունը կարծում ենք կվկայեր սահմանադրական մակարդակում միջազգային վերպետական այդ կազմակերպությունների նոր իրավական ձևի ու դրա ուժի բարձրացման ու դերակատարության երաշխավորման մասին:

6) Սահմանադրությունը կարող է չպարունակել կոնկրետ Եվրասիական տնտեսական միությունում պետությունների անմիջական մասնակցության որոշակի մեխանիզմներ, սակայն, չպետք է բացառել որ ինտեգրման զարգացման արդյունքում պետությունների նման իրավական ձևի համագործակցությունը կարող է վերածվել համադաշնային պետության ստեղծմանը, ինչպես օրինակ, դա իրականացվեց Եվրոպական Միության երկրների փորձով:

7) Հայաստանի Հանրապետությունում միջազգային իրավունքի և ներպետական իրավունքի փոխգործակցության մասով՝ ի տարբերություն ՀՀ Սահմանադրության 2005 թվականի խմբագրության, երկրի իրավական համակարգի կազմում բացակայում է միջազգային իրավունքի համընդհանուր ճանաչված սկզբունքների ու նորմերի ներառման հանգամանքը, ինչը սակայն չի ենթադրում, որ Հայաստանի Հանրապետությունը այդ նույն սկզբունքների ու նորմերի հիման վրա չի կրում պարտավորություն: Այդ սկզբունքները, ի վերջո, համընդհանուր նշանակություն ունեն ՄԱԿ-ի բոլոր անդամ պետությունների համար, ընդ որում, մի կողմից, դրանց աղբյուրը հանդիսանում է հենց միջազգային պայմանագրերը, իսկ մյուս կողմից՝ դրանք

համընդհանուր են ու հանրաճանաչ՝ առանց այդ սկզբունքների ամրագրման աղբյուրի նշման և գոյության:

8) Հայաստանի Հանրապետության տարածքում Եվրասիական տնտեսական միության ակտերի նկատմամբ առաջնահերթությամբ օժտված է ՀՀ Սահմանադրությունը, սակայն իրավական նորմերի աստիճանակարգությանը համապատասխան այդ ակտերն ունեն գերակայություն ազգային օրենքների նկատմամբ:

9) ՀՀ Սահմանադրության և Եվրասիական տնտեսական միության ակտերի առավել ամբողջական հարաբերակցության վերաբերյալ կարելի է ձևակերպել հետևյալ բանաձևը. Հայաստանի Հանրապետության կողմից վավերացված Եվրասիական տնտեսական միության ակտերը չպետք է հակասեն Սահմանադրությանը, ինչը նշանակում է, որ այդ ակտերով ստանձնած միջազգային պարտավորությունները պետք է համապատասխանեն նույն Սահմանադրությանը, իսկ Հայաստանի Հանրապետության տարածքում այդ ակտերն օժտված լինեն գերակայությամբ ազգային օրենքների նկատմամբ:

10) Եվրասիական տնտեսական միության ինտեգրման գործընթացների զարգացման որակապես նոր աստիճան ապահովելու նպատակով կարևոր խնդիր պետք է դիտարկել պետություններում սահմանադրական իրավունքի համակարգում, այդ թվում՝ իրավունքի սկզբունքների, ինստիտուտների, Եվրասիական տնտեսական միության ակտերի կիրառելիության և իրականացման կառուցակարգերի բնագավառում համաձայնեցված սկզբունքների սահմանումը՝ ինչը պետության ինքնիշխան իրավունքներից է:

11) հաշվի առնելով Եվրասիական տնտեսական միության իրավական համակարգում պետության սահմանադրական իրավունքի առանցքային դերակատարությունը, անհրաժեշտ է ստեղծել այդ միության և պետությունների իրավասու մարմինների փոխգործակցության կազմակերպարարական ձևեր և կառուցակարգեր, ինչը այդ միության գործունեության արդյունավետության ապահովման կարևոր երաշխիքներից է:

12) Եվրասիական տնտեսական միության իրավունքի շրջանակում միասնական իրավական ակտերի պրակտիկայում ազգային օրենսդրության հետ հնարավոր ու պարբերական բնույթի հակասությունները բացառելու նպատակով անհրաժեշտ է հրաժարվել այդ պրակտիկայից և դիտարկել համապատասխան իրավակարգավորումների համար գործուն մեխանիզմներ սահմանելը:

13) Եվրասիական տնտեսական միությունը վերպետական միջազգային կազմակերպություն է, որն օժտված է այդ կազմակերպություններին բնորոշ հատկանիշներով, որպեսզի են՝ մասնակից պետությունների և նրանց իրավագործության տակ գտնվող իրավաբանական ու ֆիզիկական անձանց կողմից պարտադիր կատարման ենթակա ակտերի ընդունման իրավասությունը, այդ միության մարմինների կողմից ձայների մեծամասնությամբ որոշումների ընդունման իրավասությունը՝ առանց հաշվի առնելու որևէ պետության կամ արտահայտությունը և այլն:

14) Եվրասիական տնտեսական միությունն ու դրա իրավական համակարգն օժտված են առանձնահատուկ և ինքնուրույն իրավական համակարգով, որի նորմերը կարգավորում են այդ միության շրջանակներում տնտեսական ինտեգրման

գործընթացների ընթացքում ծագող հասարակական հարաբերությունները, սահմանում են մասնակից պետությունների լիազորությունների ու իրավասության, ինչպես նաև նրանց իրավազորության տակ գտնվող ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց իրավունքների ու պարտականությունների շրջանակները, պատասխանատվության միջոցներն ու մեխանիզմները:

15) Եվրասիական տնտեսական միության իրավական համակարգը հանդիսանում է միջազգային իրավունքի և միաժամանակ մասնակից պետությունների իրավական համակարգի բաղկացուցիչ մաս, որի երկակի նշանակությունը պայմանավորված է ներպետական իրավունքի և միջազգային իրավունքի հարաբերակցության, ինչպես նաև այդ հարաբերակցության հիմքում ընկած Եվրասիական տնտեսական միության իրավունքի գերակայության և անմիջական գործողության սկզբունքների առկայությամբ:

16) Եվրասիական տնտեսական միությանը Հայաստանի Հանրապետության անդամակցությունը կարգավորող նորմերի հետագա իրականացումն առավել մասշտաբային են ոչ միայն միջազգային տնտեսական ինտեգրման առումով, այլև սահմանադրաիրավական այն իմաստով, որ Եվրասիական տնտեսական միության մասին պայմանագրի 103-րդ հոդվածի տրամաբանության համատեքստում նման անդամակցությունն ինքնին կարող է ենթադրել ոչ միայն պետության որևէ լիազորությունների փոխանցում այդ միությանը, այլև՝ դիտարկվել որպես պետության ինքնիշխանության սահմանափակում կամ դրա մի մասից հրաժարում:

**Ատենախոսության հիմնական դրույթներն արտացոլված են հեղինակի կողմից հրապարակված հետևյալ գիտական հրապարակումներում.**

1. Եվրասիական տնտեսական միությանը Հայաստանի Հանրապետության անդամակցության սահմանադրաիրավական հիմնախնդիրները **(մենագրություն)**, ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., Եր., 2018, 247 էջ,

2. Եվրասիական տնտեսական միության ակտերը Հայաստանի Հանրապետության և մյուս անդամ-պետությունների սահմանադրական իրավունքում. կիրառելիությունն ու իրականացման կազմակերպաիրավական կառուցակարգերը // **Հանրային կառավարում**, գիտական հանդես, - Եր., 2018, N1-2, էջ 208-217,

3. Եվրասիական տնտեսական միության ակտերը Հայաստանի Հանրապետության իրավական համակարգում. հարաբերակցության հիմնախնդիրները // **Եվրոպական ակադեմիա**, գիտական հոդվածների ժողովածու, -Եր., 2017, գիրք 8, էջ 285-295,

4. Միջազգային կազմակերպություններին Հայաստանի Հանրապետության անդամակցության սահմանադրական ամրագրումը. համեմատական իրավական վերլուծություն // **Արդարադատություն**, գիտական հանդես, -Ե., 2017, N4 (39), էջ 68-73,

5. Սահմանադրական սկզբունքների և նորմերի դերն ու նշանակությունը Եվրասիական տնտեսական միության միջպետական ինտեգրման գործընթացների շրջանակներում // **ՀՀ ԳԱԱ Գիտակրթական միջազգային կենտրոն**, գիտական հոդվածների ժողովածու, -Եր., 2017, էջ 50-55,

6. Եվրասիական տնտեսական միության որպես վերպետական միջազգային կազմակերպության իրավական կարգավիճակի հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրաիրավական կարգավորումների շրջանակում // **Արդարադատություն**, գիտական հանդես, -Եր., 2018, N5 (46), էջ 36-40,

**АБРААМ АРМЕНОВИЧ АБРААМЯН**

**ПРОБЛЕМЫ ЧЛЕНСТВА РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ В  
ЕВРАЗИЙСКОМ ЭКОНОМИЧЕСКОМ СОЮЗЕ:  
КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ**

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.02 – “Публичное право”. Защита диссертации состоится 20 декабря 2018 года в 14:30, на заседании диссертационного совета по юриспруденции 041/18-2 ВАК Республики Армения (0028, г. Еревана, ул. Киевяна 8).

**РЕЗЮМЕ**

Диссертация посвящена теоретико-правовому анализу задач членства Республики Армения в Евразийском экономическом союзе. Важнейшее значение этих задач продиктовано тем обстоятельством, что конституционализация надгосударственности международных организаций уже является требованием, конституционным фактом и частью культуры модернизации современной правовой системы.

Актуальность темы диссертации обусловлена тем, что участие Республики Армения в подобных процессах экономической интеграции приобретает публично-правовое и социально-политическое значение, в особенности, с точки зрения предоставления новых приоритетов в контексте соотношения конституционного права и международного права.

Примечательно и то, что концептуальные подходы, связанные с процессами социально-экономической и политической реинтеграции и с перспективой их развития в постсоветских республиках, а также научные исследования проблем в этой сфере были рассмотрены в качестве одной из актуальных задач развития конституционного права и международного права.

Понимая важность значения развития указанных отраслей права в государствах-участниках Евразийского экономического союза, в работе исследуются задачи, направленные не только на анализ конституционных основ членства государств в этом союзе, но и на исследование задач соотношения суверенности этих государств и надгосударственности международной организации, а также соотношения правовых систем Евразийского экономического союза и государств-участников, в особенности, с точки зрения новых конституционных регулирований.

Одновременно, характер конституционных регулирований членства государств в Евразийском экономическом союзе, в частности, предположительное развитие права международных договоров, при условии приоритета международных норм над внутригосударственными правовыми нормами, может привести к снижению роли тех же конституционных принципов.

Научное новшество диссертации заключается в том, что в контексте новых конституционных реформ 2015 года в Республике Армения предметом комплексного анализа стали не только задачи конституционного регулирования членства государства в международную организацию, но и проблемы соотношения суверенности Республики Армения и надгосударственности Евразийского экономического союза. Автор предлагает такие концептуальные подходы, которые исходят из характера и конституционно-правового значения осуществления суверенности государства и участия Республики Армения в надгосударственных международных организациях.

Основные положения работы отражены как в опубликованной монографии, так и в некоторых научных статьях, представленных на различных научных конгрессах и обсуждениях.

**ABRAHAM A. ABRAHAMYAN**

**THE FUNDAMENTAL ISSUES OF MEMBERSHIP OF THE REPUBLIC OF ARMENIA  
TO EURASIAN ECONOMIC UNION:  
CONSTITUTIONAL–LEGAL RESEARCH**

Dissertation for Ph.D. in Law on the specialization of 12.00.02 “Public Law”.

The defence of the dissertation will be held on 20 of December of 2018, at 14:30, at the session of the specialized council 041/18-2 on Jurisprudence SQC of the Republic of Armenia (0028, Yerevan, Kievyan st. 8).

**SUMMARY**

The dissertation is devoted to the theoretical-legal analysis of the fundamental issues of membership of the Republic of Armenia to the Eurasian Economic Union. Those issues have important meaning in connection with the fact that constitutionalization of supranationalism of international organizations is already considered as a requirement, constitutional fact and culture of modernization of contemporary legal system.

The relevance of the dissertation topic is due to the justification that the participation of the Republic of Armenia in such processes of economic integration in itself achieves public-legal and social-political meaning, especially in terms of new priorities provision within the context of correlation between constitutional law and international law.

Conceptual approaches in connection with processes of social-economic and political reintegration and with their perspective development in the post-Soviet republics, scientific researches of issues in that sphere have been considered as one of the urgent problems of development of constitutional law and of international law.

Considering the importance of the meaning of the development of constitutional law and of international law of the Eurasian Economic Union member states, issues are researched in the work which are not only aimed at the analysis of the constitutional bases of states membership in that union, but also aimed at the research of issues of sovereignty of these states, of supranational international organization, and of relationship between legal systems of Eurasian Economic Union and member states, especially in terms of new constitutional regulations.

Simultaneously, the essence of constitutional regulations of membership of states in the Eurasian Economic Union, particularly presumptive development of treaty law, in the case of priority of international norms over domestic legal norms, will lead to the decrease of the role of those constitutional principles.

Not only the issues of constitutional regulation of state membership in an international organization, but also the problems of relationship between sovereignty of the Republic of Armenia and supranationality of Eurasian Economic Union become subject of

complex analysis in the present dissertation within the framework of new constitutional reforms in 2015 in the Republic of Armenia: this all is considered as scientific novelty of the dissertation: it suggests such conceptual approaches which come from the essence and constitutional-legal meaning of implementation of state sovereignty and of the participation of the Republic of Armenia in supranational international organizations.

The main provisions of the work are included in the published monograph and in several scientific articles which are presented in different congresses and in different discussions.

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'A. Perce' or similar, written in a cursive style.